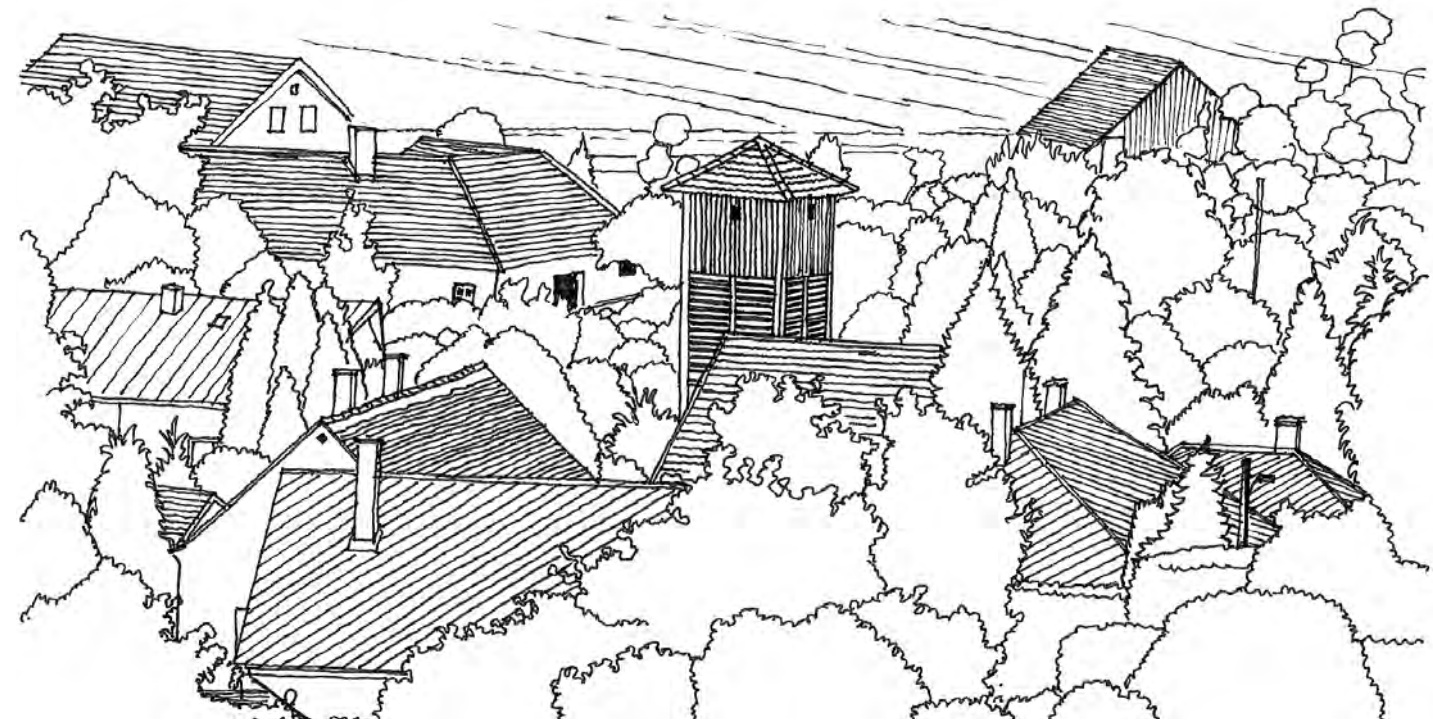

ALSÓSZÖLNÖK

TELEPÜLÉSKÉPI
ARCULATI KÉZIKÖNYV
2017

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés	3
2. Alsószölnök bemutatása	5
3. Örökségünk -építészeti és táji értékek	23
4. Településkarakter	45
5. Alsószölnök épületei és részletei napjainkban	47
6. Információs felületek	53
7. Ajánlások	55
8. Zárszó	67
Felhasznált irodalom, impresszum	68

BEVEZETÉS 1

*Megfogni a megfoghatatlant,
Nyakon csípni az időt?
Lehet...
Állj szembe a felkelő Nappal,
És nézd a felszálló ködöt!*

Érdekes dokumentumot tart a kezében az olvasó.

Egy pillanatképet.

Képek sorából kibontakozott képet, amely a készítő és közreműködők szemén át mutatja be egy hosszú történetű település életének és terének jelen pillanatát. A pontot, ahová az idők során eljutott.

A pontot, ahonnan tovább indul. Ez a pont mindjárt újra más lesz.

A változás állandósága alakítja ki majd a mind újabb képeket.

Ha körülnézünk a tájban, a faluban, láthatjuk benne évszázadok nyomát; gazdag képzeletünk elének tárhatja a következő éveket.

Ha megállunk és befogadjuk mindezt, belehelyezzük magunkat és leállítjuk az időt, meglátjuk benne a jelen pillanatot.

Kép mindig annyi lesz, amennyi szemlélő és amennyi pillanat.

Nézzük így! Ez a most.

ALSÓSZÖLNÖK BEMUTATÁSA 2

Rész - Egész - Egység -Táj - Táj-egység - Tájegység.

Nehéz kiragadni valamit a természetes közegéből, és lecsúszítva bemutatni azt. A folyamatos párbeszéd, az egymásra gyakorolt hatás, ami egy környék települései között fennáll, ahogyan az épített és a táji környezet - benne az emberrel - egymásra reagál, alakítja ki a közös képüket.

A szlovén Rába-vidék - Porabje, vagy ahogyan a térképeken még megtalálhatjuk a Vendvidék Magyarország legnyugatibb tájegysége. A magyar-szlovén-osztrák hármas határ térségében fekvő vidék országosan egyedülálló képpel rendelkezik.

Amilyen kis terület, épp olyan különleges.

Települései még őrzik a korábban jóval látványosabban megmutatkozó mozaikos tájhasználat nyomait és a Dunántúlon egyedülálló szórványtelepülés-kataktert.

A domboldalakon, dombhátakon megbújó önálló porták, illetve a teljes esetlegesség bájjával elrendeződött épületegyüttesek csoportjai, a tájban mindenfelé elszórt házakat összekötő kanyargós útjaikkal lépésről lépésre új szemszögből mutatják meg magukat. A falvakat rejtő erőteljesen szabdalt kavicsdombok változatos terepadottságait főleg a felszíni vizek alakították ilyen vadregényessé.

A településcsoport falvai betűrendben **Alsószőlőnk**, Apátistvánfalva (Apátistvánfalva és Újbalázsfalva egyesítéséből), Felsőszőlőnk, Kétvölgy (Ritkaháza és Permise egyesítéséből), Orfalu, Rábatótfalu (ma Szentgotthárd részeként) és Szakonyfalu. Településképi, tájképi, építészeti szempontból Farkasfa is ide sorolható lenne.

A kistájra kimondottan jellemző mesterséges táji elemek sokasága igazi gyöngyszemmé teszi a településeket.

Rendkívül nagy számmal találhatunk utakat, telkeket szegélyező lombhullató sövényeket, főleg gyertyán, elvétve juhar és fagyal különböző magasságúra nyírt kanyargó sávjait. A szellősen elhelyezkedő házak közti területeken kaszáló gyümölcsösök lazítják tovább a táj képét: szilva, körte és alma különböző régi fajtáival.

A házakhoz, gazdasági épületekhez, pajtákhoz, egykori ólakhoz sok helyen szőlőlugas tapad. Több helyen látható még az udvar egysége. Egy kerítéseket és szabályos utcavonalakat nélkülöző tájban is meg tudott jelenni a magánterület lehatárolása. A lakóépület és gazdasági épületek által két-három oldalról körülhatárolt térrész negyedik sarkát, az udvar kezdetét sok esetben a tájegységre kimondottan jellemző egy darab méretes gyümölcsfa jelenti.

A kisebb lefolyástalan területeken természetes vízgyűjtők alakultak ki. Az Őrségben tóka, a szlovén-lakta területeken mlaká névre hallgató néhány méter átmérőjű mély gödrök régen a itást szolgáló vízvételi helyek voltak.

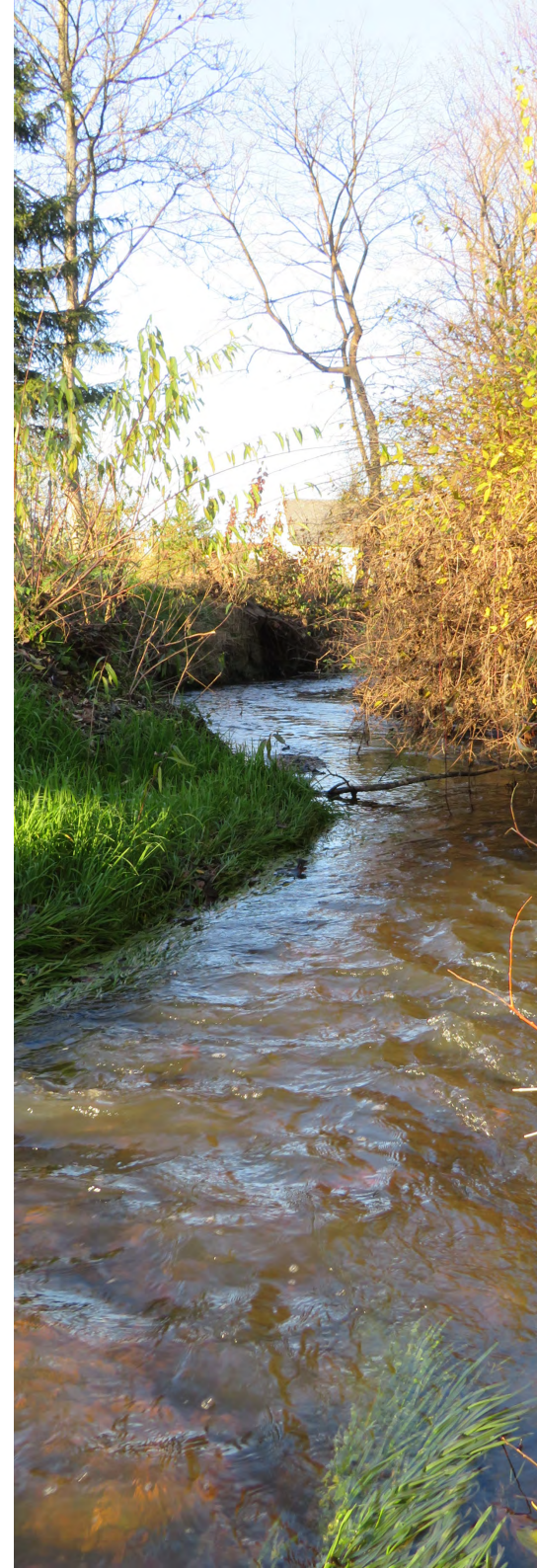
A külterületeket mára jórészt erdő borítja.

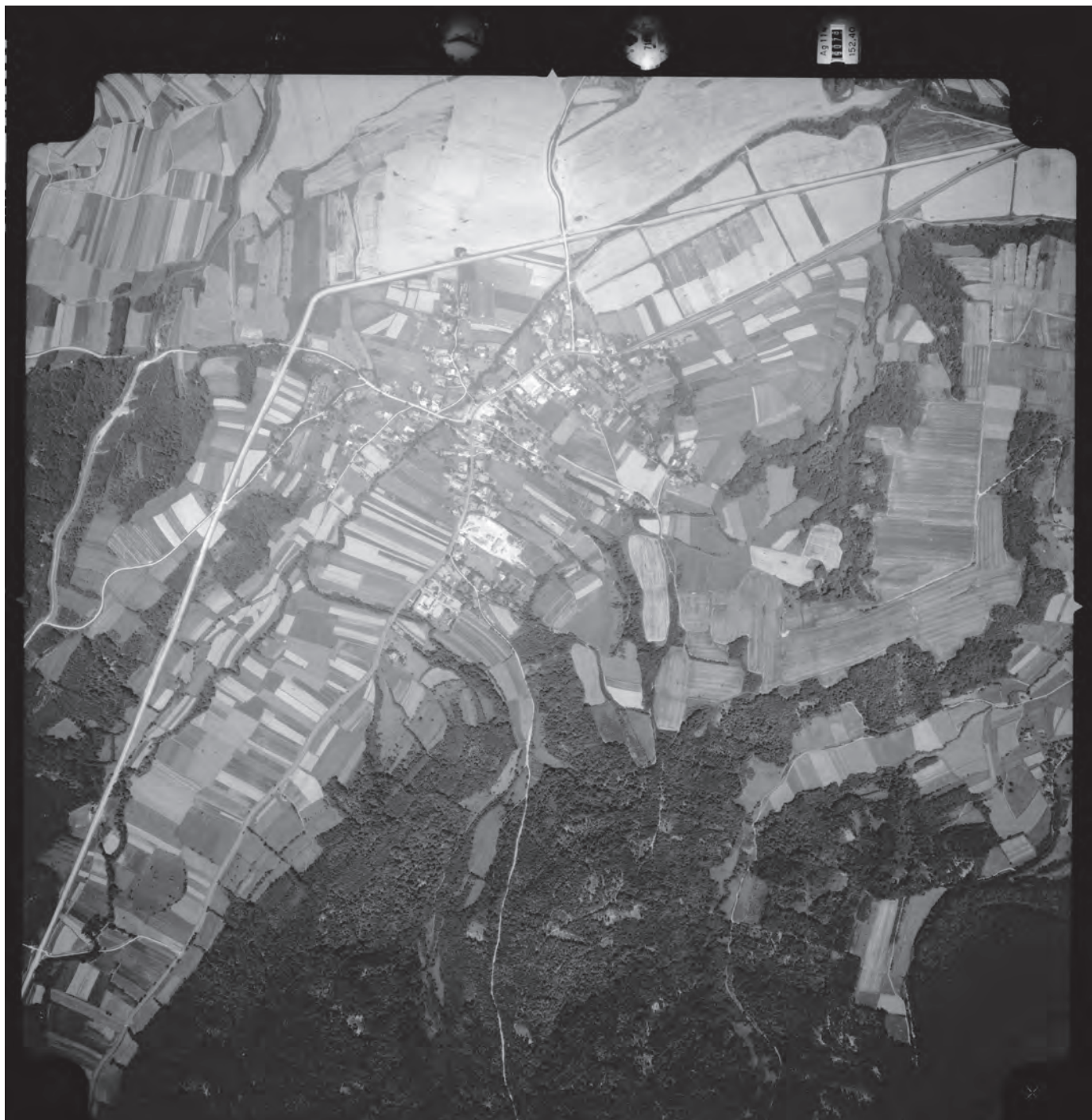
Bár évszázadok gazdálkodási hagyományai, az egykoron rendkívül nagy számú szarvasmarha-tartás, a nehézkes megélhetés és a termőföld kedvezőtlen tulajdonságai évszázadokon át fenntartottak egy állandó forgást, amit egy izgalmas, időben és térben változó, élő tájhasználat alakított ki.

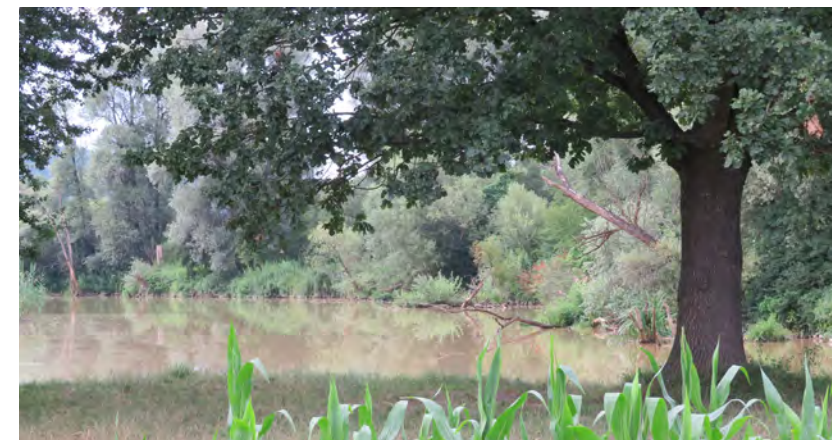
Az itt élők termőföldekhez erdőirtásokkal jutottak, amelyek azonban néhány év alatt el is veszítették mezőgazdasági kultúrnövények termesztéséhez szükséges termőképességüket, így előbb legelővé, kaszáló gyümölcsösökké váltak néhány évtizedre, majd ismét beerdősültek. Ahol pedig beerdősültek, ott sokáig erdő maradt, és gazdáik csak a legszükségesebb mennyiségű fát termelték ki belőle, hadd gyarapítsa a szegényes termőréteget.

Az így folyamatosan változó funkciójú parcellák pedig létrehozták azt a mozaikos tájat, aminek sajnos egyre kevesebb nyomát láthatjuk.

A megművelt területek aránya azonban bő két évszázada a mainak a sokszorosa volt, de még húsz-harminc éve is az egyes dombhátak házai tisztán láthatták egymást. Az utóbbi évtizedek intenzív visszaerdősülési folyamatainak köszönhetően az egykoron mezők, rétek, kaszálók közepén álló porták mára erdőszéli, vagy erdőben megbúvó házakká váltak.

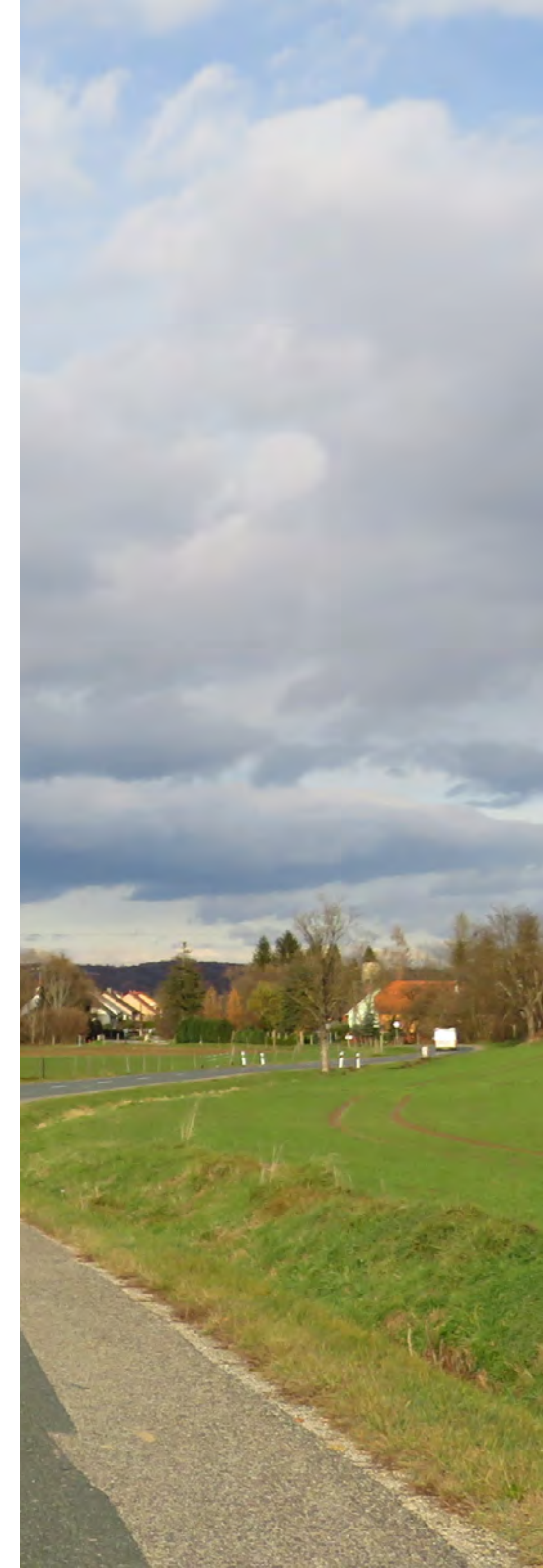
Szentgotthárd 1183. évi alapításától a térség társadalmának és kultúrájának, ezáltal térszerkezetének és megjelénésének alakítója előbb döntően a ciszterci-rendi apátsági vagy éppen kisnemesi központú szervezett erdő- és mezőgazdasági művelés volt. Ebben a művelésben hajdan jelentős szerepe volt a szántóföldi gazdálkodás mellett a szőlőművelésnek és a legeltető állattartásnak is. A Rába és a Lapincs folyók völgye, és az azokat szegélyező dombvonulatok változatos helyeket kínáltak mindehhez.

A gazdálkodásra szerveződött majorsági központok mentén települések jöttek létre, amelyek hasonló ranggal és méretben látták el a rájuk eső, helyi adottságoknak megfelelő feladatot, működtetve ezzel egy térség gazdaságát.

A ciszterek a várostól délre eső majorsági központokat a tág térségben akkor már jelen lévő szláv telepésekkel népesítették be. Érdekes, hogy míg a környék települései a történelem során egyszer sem ürültek ki teljesen, és az egykor e helyben megtelepedett lakosság szinte egyedülálló módon töretlenül népesíthette be a tájat, még a török-dúlta időkben is fennmaradt a lakosság, bár némelyik település már-már kiürült, végül mindig új erőre kapván bizonyította szívósságát.

Alsószőlnök mezőgazdaságilag művelhető területeinek aránya kimondottan nagy a tájegység településeihez képest, hiszen mind a Rába-menti területek, mind a Szőlnöki-patak szélesen elterülő völgye Alsószőlnök és Felsőszőlnök közt némileg jobb talajadottságok vannak.

A települések mai ismert képe az utóbbi évtizedekben alakult ki. Bár valószínűleg kialakulásuk után az évszázadokig azonos társadalmi körülmények, a megélhetés, gazdálkodás módja miatt ugyanazt a rendet követte, sokat változott az elmúlt másfél két évszázadban is. Szerencsére a táj különleges szépsége már korán megragadta az utazókat így kaphatunk némi támpontot arról, miből és hogyan alakult ki mai állapota.

Csaplovits János a "Tudományos Gyűjtemény" 1828. évi V. kötetében a 33.-50. oldalon "A Magyarországi Vendus Tótokról" címen majdnem egész terjedelmében közli, mint Kossics József alsószölnöki plébános értekezését:

"A Vendusok lakásaik s házaik igen szegények s együgyűek általjában. A rónán lakó, s hegybéliék mindeddig fenyőfából építenek mindenütt, csak talpfájok tölgy vagy gesztenye fa. Azonban a fának megkímélése s a tűz veszedelme miatt, ... az Alsószölnöki tulajdonos gróf Batthyány Alojz, egynehány esztendőkk előtt az új házakat többé nem fából, hanem vagy téglából vagy mőrből parancsolta építeni..., állanak is már kivált A. Szölnökön ilyen szapora házak. A házakat szélesen faragott gerendákból rakják össze, egyik végét a másikával keresztbe tévén, és összeveeresztvén úgy, hogy a ház külső szegletein a két oldalról kiálló gerendavégek kettős lajtorját formálnának, ha csak azokat, kiváltképp a rónaiak be nem kennék sárral. ...A hegybéliék három derék házakat építenek többnyire, úgy mint pítvar, szoba, és kamrából állókat. ... Szobáik (hegyekben csak egy) hosszú és térs, de nem magas közönégesen olly sötétes hogy ám-bár három négy kis ablakok is legyenek egy szobán, mellyeket csak az újabb és előkelőbb gazdák házain láthatni, (a régieken még megvannak a fiókos ablakok)"

A 19. század második felében Ljubljánából érkezett Magyarországra Anton Trstenjak, aki részletes útirajzában külön fejezetet szentel az itteni szlovénség népi építészetének.

Művében beszámol, hogy mennyire régi tradícióra megy vissza az építészet, amely mint külön ipar számos embert foglalkoztat. Az alap kiásása után az így nyert földből sarat csinálnak, amibe szalmát és egy „majorja” nevű száraz rőszeszerű fűfélét kevernek, amit aztán vasvillával dagasztanak és vernek fel. Ez lesz a ház fő építőanyaga. A ház sarokkövének négy árkot ásnak ki, ahol vályogolással (cocajo) húzzák fel a falat. Az árokban rétegesen húzzák fel a vályogot. Egy réteg lassan szárad, úgy két-három hetet vesz igénybe. A száradás után további rétegeket húznak fel, s úgy kell száradniuk, hogy az előző réteghez jól tapadjanak. Mindig annyi réteget húznak fel, amekkora magas falat akarnak, ez helyenként változó. Amikor elkészül a fal, akkor a kőműves malterozza (zmajtriva), ezzel megpuhítja a száraz, durva falat, utána lemeszelik. Ez a folyamat már az első évben befejeződik, de van úgy, hogy két-három évbe is beletelik a ház építése.

Trstenjak megjegyzi, hogy a Vendvidék alsó részein, a Mura közelében nagyon eltér az emberek vagyoni helyzete a felső vidékektől, ami megmutatkozik a házakon:

"A ház a jólét, avagy szegénység szemtanúja, minden tényező ettől függ. A Vendvidék felső része, az a dombos rész, ahol figyelemre méltóan változik az alsó vidéktől kiindulva a Mura mentén. Az alsó vidéken szép, takaros és rendezett házak vannak, a felső vidéken már a szegénység van jelen. Istvánfalva környékén csak néhány kőház van."

Alsószölnökön ritka már a jó állapotban fennmaradt tömés ház, boronafalút nem is találni, a feljegyzések szerint 1956-ban bontották el az utolsót.. Általánosan el tudott terjedni a téglá, és itt a vakolatlanul maradt felületek sem jellemzők annyira, mint például a szomszédos Szakonyfalu vagy Kétvölgy esetében.

A későbbi időszakokban ellenben gazdag vakolatdíszekkel és bátor színezéssel jellegzetes több tájegység vonásait is magán viselő architektúra fejlődött ki a településen. A 20. század első felében a hagyományos térségre jellemző falusi házakon kívül megjelentek a helyi kézműipart, szolgáltatásokat és kereskedelmet működtető lakosok polgárosodott házai, többszintes, sokablakos épületek. Alsószölnök hagyományos népi építészetét ezek különböztetik meg a tájegységen belül.

Pável Ágoston néprajzi kutatásaiban is jelentős szerepet foglalt el a környék építési- és tárgykultúrája. 1927-ben közreadott írásában így számol be tapasztalatairól:

*„Szentgotthárd határában, a téglavetőn túl, a domboldalon meg-
lapuló házak már szlovén „gazdijak” (porták). Ez ma a hazai szlo-
vén nyelvterületek legészakibb, a magyarsághoz legközelebb fekvő
pontja. A magányosan álló házaktól alig egy futamásnyira fekszik
az első szlovén falu: Rábatótfalu, szlovénul Slovenska ves. ... Ba-
rátságos, fehér falú házainak egy része a Rába felé lejtő völgyben,
a másik az út túlsó oldalán a, szelíd emelkedésű domboldalakon
van szétszórva. A házak többnyire az udvar hosszában, tűzfalukkal
észak felé épültek, úgy, hogy a napos déli oldal az udvar felé néz, s
majd mindegyik nyitott, de fedett oszlopos, vagy boltíves tornác-
cal várja a belépőt, a lakóháznak majdnem egész hosszában.... a
lakóházak többnyire csak egy-, ritkábban két-, vagy többszobásak.
Az újabb évek építkezései azonban már takaros, egészséges hajlé-
kok, szép zöld zsalugáteres, jókora ablakokkal, a módosabbaknál
sokszor három szobával is. Az oszlopos tornác azonban ezeknél is
elmaradhatatlan, mintegy jelezve békés lakóinak derűs lelkivilágát.
... Ám még mindig sok a fecskerakású ház. Körülbelül 10%. Sok régi
házban csak a nyílt tűzhelyet cserélték ki egyszerű vastűzhelyre, ké-
ményt ojtottak a háztetőbe, s hosszú időre megint kész a modern
lakás.
...Minél távolabb megyek a hegyek közé, annál több ittfeledett régi
viskóval találkozom. Mind több és több a díjatna tűnya -füstös
konyha is, egyes helyeken 25-30%.”*

Kiolvasható tehát a sorokból egy lassú fejlődési folyamat, ami fokozatosan átformálta az építőanyagok és technológiák jel-
lemzőit a Szlovén Rába-vidéken.

Ami nem változott egészen a 20. század második feléig, az a települések térszerkezete, az épületek elhelyezése, és térbeli formálása, tömegei. A hajlított (L-alakú) házak jól szolgálták a mindennapi életet, a még itt-ott meglévő kerített udvarok, ke-
rített házak U alakú vagy szinte körbezáródó elrendezésükkel pedig évezredekre visszanyúló építési hagyományok örökségét hordozzák.

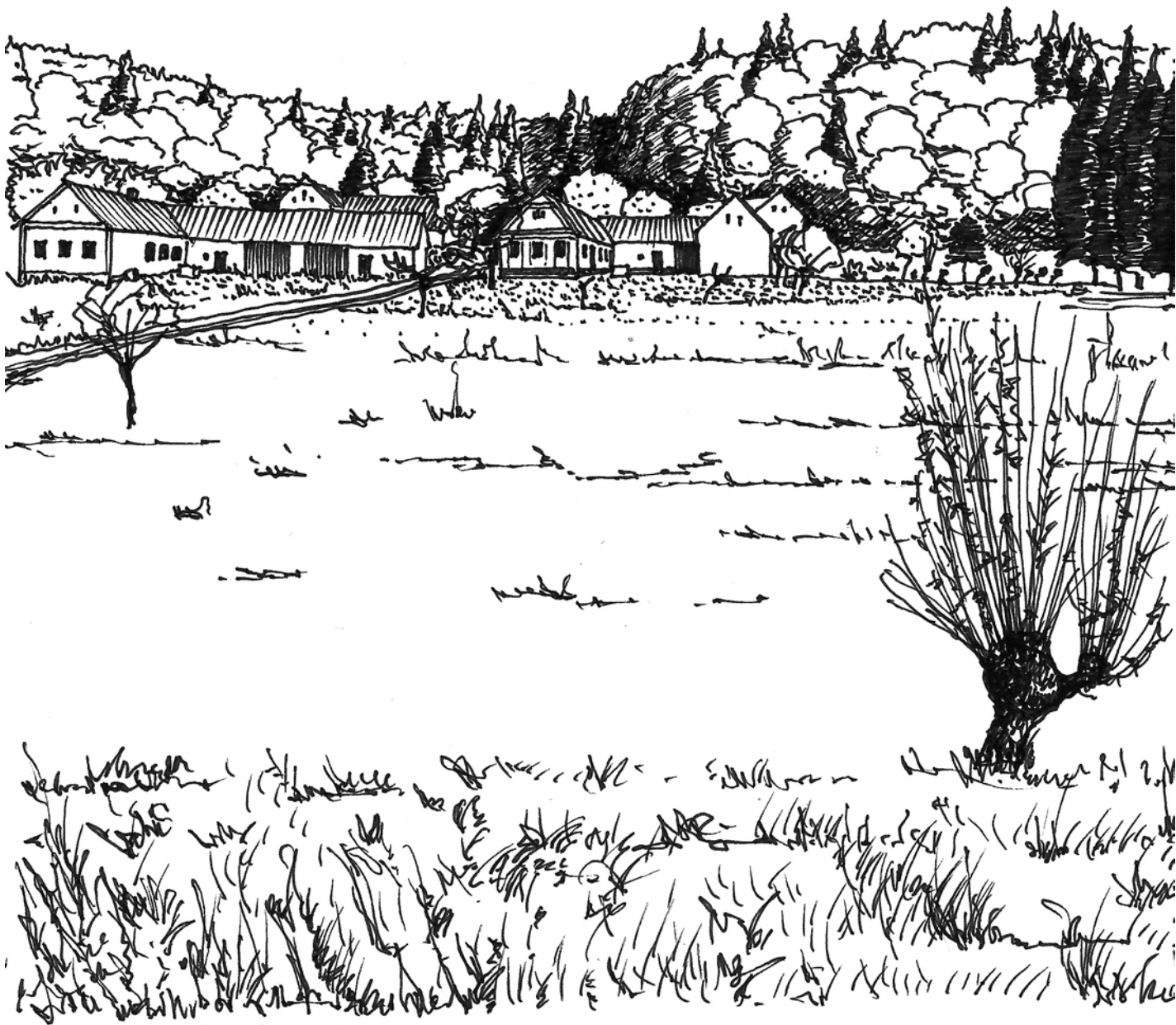

Tóth János így ír a kerített házakról:

“... A szoba-konyha-szoba-kamra épületszárnyhoz derékszögben istállókat építettek, majd ismét derékszögben megtörve az épület tengelyét, a lakószárnyal párhuzamosan istállót, ólakat, színt emeltek a lakóépület hosszához igazodva. A két szembenéző épületszárnyat kamra, fedett szín beépítésével kötötték össze és zárták le, vagy magas, erős kerítést, nagykaput készítettek közöttük. Az előbbi esetben a szín egyben magában foglalta a külső oldalába épített kaput is. – A kerített ház magyar előfordulása összekapcsolódik a szórványtelepülésekkel és azok speciális változatával, a szeres településsel. Kétségtelenül jelentős szerepe volt kialakulásában, fennmaradásában a paraszti gazdálkodás helyi típusának, mivel célszerűen szolgálta ki a már istállózó, de még jelentős mértékben legeltetésre is támaszkodó állattartást. Előnyösen biztosította a trágya megfelelő megőrzését, kezelését, mivel hagyományosan a kerített házak udvarán halmozták fel az istállókból kihordott almot, s azt az udvaron meleg időben kint éjszakázó jószág napról napra letiporta. A helyi talajadottságok egyébként is már régtől fogva serkentették a parasztságot a rendszeres talajerő-utánpótlásra, főleg a falvak körüli belső szántóövezetben. Különösen előnyös volt ez az építési forma a korábbi évszázadok lazább közbiztonsági viszonyai között. – A kerített háztípus közvetlen analógiái szlovén, osztrák területen is fellelhetők, de nem voltak ismeretlenek szlovák, lengyel, román állattartó körzetekben sem. Számos párhuzama található Európa távolabbi területein is. A kerített ház történeti analógiáit az ókori Pannónia időszakáig is visszavezethetjük, azonban a közelmúlt emlékeanyaga szervesen csak a középkori paraszti-jobbágyi-kisnemesi gazdálkodással, építkezéssel függ össze. A 19. sz. második felében kibontakozott polgárosodás során a kerített házakat tömegesen alakították át és bontották le.”

Mindenesetre az udvar egysége - ház és kert - a maga jellemző, állandó kölcsönhatásban álló telepítésével, az udvar sarkát jelző gyümölcsfával a mai napig sok helyen fennmaradt. Bár a hatvanas évektől elindult utcásodás, a házaknak a korábban kevésbé lakott, szilárd burkolatú, részben közművesített főutak mellé húzódása, a lakosság életmódváltásával egyidejűleg átformálta az igényeket. Tájidegen tömegalakítású lakóházak épültek és épülnek. A domboldalak, dombhátak még őrzik az épített környezetnek azt a képét, ami a páratlan környezeti adottságok mellett vonzóvá teszi ezt a tájegységet. Pontosabban így: az ember, a természeti és az épített környezet hármasságának együttes jelenléte a mindennapi életben az, ami meghatározza a települések pillanatnyi arculatát.

Alsószölnök különlegességét a tájegység falvain belül egyrészt a Rába közvetlen közelsége adja, másrészt az, hogy a szlovén nemzetiség mellett németajkú lakosai is voltak, vannak a falunak, ami főleg a huszadik század első felének épületein látványosan megmutatkozik.

Településszerkezetének jellemzője az Szakonyfalu és Rábatótfalu esetében is megfigyelhető sűrűsödése a ház-csoportos elrendezésnek. A központi magban a fő útvonalra becsatlakozó keskeny utcácskák láncként fűzik fel az egymás elé-mögé épült portákat, csak a mára már megjelent kavicsolt burkolatok, árkok és helyenként kerítések különböztetik meg valamelyest a közterületeket az egyes udvaroktól. Ugyanakkor a település szélei felé fellazul a szövet és még tetten érhető egy korabeli szőrvány jelleg. A teljes képhez hozzá tartozik, hogy a közigazgatási terület déli végén, Felsőszölnök szélső házaival összeérve, 4 km-re Alsószölnök magjától még néhány ház tanyák néven ide tartozik. Az egykor az elzárt határsávba eső terület máig őrzi jellegzetes képét, míg nem messze innen már csak a kutak és romok árulkodnak az egykor az erdőben megbújt Götz-majorról, ami a századforduló évtizedeiben virágzó gazdaság és kedvelt üdülőhely is volt.

A falu első írásos említése az 1378-as évekből származik: Alsó- és Felsőszölnököt *Zelnuk inferior et superior* -ként még egyként említik. Ebből alakult aztán minndhárom nyelv mai alakja, németül Zemming (Unterzemming), míg szlovénul Senik (Dolnji Senik). A név jelentése beszédes, lehet kaszáló, szénás, szénapadlás, szénás pajta, de a korabeli változat utalhat a szlovén zelnik-káposztaföld szóra is.

A falu ciszter apátsági majorként jött létre, a környékben megszokott módon szláv telepesekből, akiknek fő megélehetési lehetőséget az kiterjedt erdőgazdálkodás biztosította évszázadokon át, kiegészülve önellátó földműveléssel, amihez főleg az északi, Rába-menti területek biztosítottak épphogy megfelelő talajt, míg a legelő-területek aránya történelmileg a térségben a legalacsonyabb, így a szarvasmarha-tartás nem volt olyan mértékű, mint a déli szomszédoknál. Ugyanakkor már 17. században már biztosan volt működő malom Alsószölnökön, és élénk kereskedelem is kialakult, amit nagyban segített, hogy az itt élők gyakran három nyelven is beszéltek.

A 20. században több hullámban is csökkent a falu lakossága, a kitelepítés érintette a német lakosságot is, az elkobzott ingatlanokat és területeiket betelepítették közt osztotta fel az akkori hatalom.

Épületállománya nagyon vegyes. Kimondottan jellemző építészetileg egytónusú terület nem maradt fenn, sok a beékelődött épület minden időszakból az 50-es évek óta, míg déli kivezető úton pár háznyi szabályos utcásor épült.

ÖRÖKSÉGÜNK ÉPÍTÉSZETI ÉS TÁJI ÉRTÉKEK 3

Ahogy a térségben általános, úgy Alsószölnökön is megváltozott a lakosság életmódja, és társadalmi helyzete. A mezőgazdasági munkák helyett sokan dolgoznak termelő üzemekben. Az egykor a falu közepén álló egybefüggő uradalmi területen házak állnak, központi épülete helyén öt falu igazgatási központja működik, de az épület többszöri átalakulás és részleges bontás után már más képet mutat.

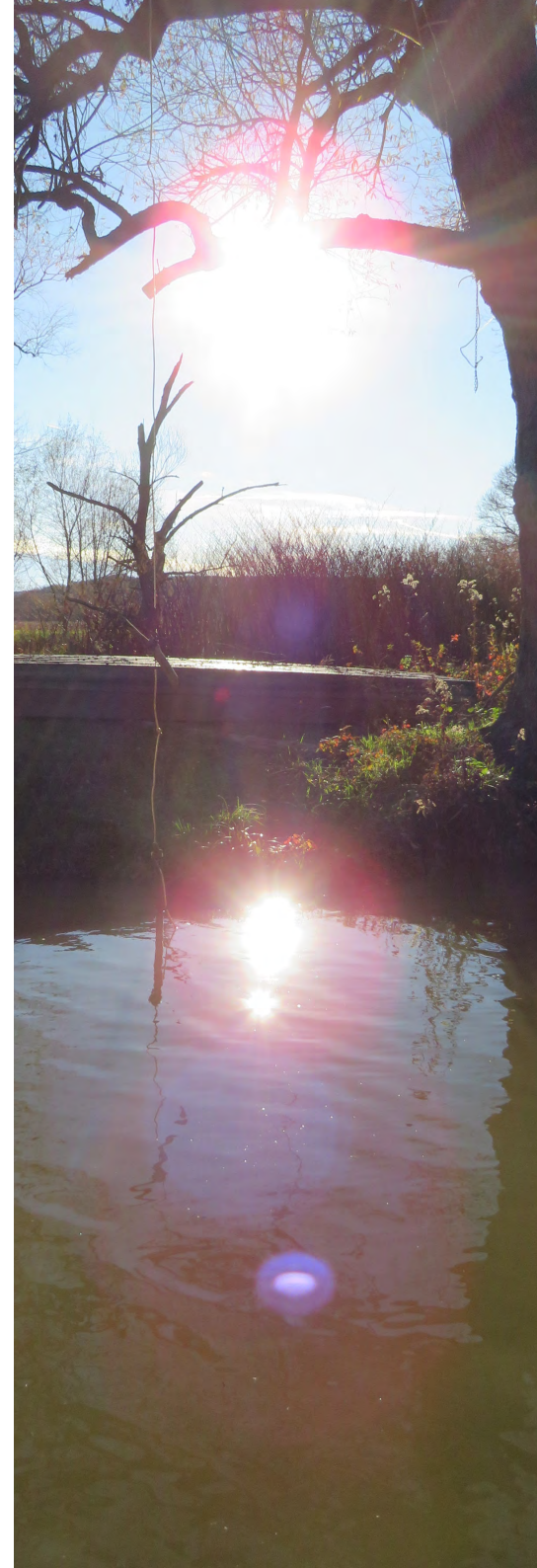
Napjaink aktuális kérdése, hogy hogyan oldhatjuk meg egyidejűleg a kistelepülések népességmegtartását és a településképp megőrzését. Hogyan biztosíthatjuk az épített és természeti környezet megővását, egyúttal a térség vonzerejének megtartását úgy, hogy közben nem gátoljuk a fejlődést, a 21. század igényeinek megfelelő életterek biztosítását.

Jelen pillanatban, ami leginkább megfontolandónak tűnik, hogy a vegyes településképp elemei közül melyik jellemzőket kellene előnyben részesíteni, hogy jótékonyan befolyásolhassuk a településképet. Az elmúlt másfél évszázadban kevésbé voltak érzékenyek erre a témára, ugyanakkor a jelentős átalakulások mellett itt is meg tudott maradni a korabeli térszerkezet és településképp. A határok megnyitásával újra hangsúlyt kapott Alsószölnök kedvező fekvése, hiszen mind a környékbeli munkáltatók, mind a nyugodt természeti környezet elérhető közelségben van, ezáltal nem fenyegeti sem a kiöregedés, sem az elnéptelendés veszélye.

Az épített környezet egyetlen műemléke az 1815-ben épült római katolikus templom. Régészetileg a települési magban, és a közigazgatási terület déli részén a Szölnöki-patak két partján vannak valószínűsített lelőhelyek. A településen fellelhető főleg 20. század elején épült falusi és polgári épületek ugyanakkor szép képviselői a helyi közösség népi építészeti örökségének, de kiemelendő az 1764-ben épült egykori kápolnából fennmaradt Mária-szobor.

Az épített örökség országos szintjéhez képest a természeti örökség szempontjából kiemelkedő a település. A teljes külterület az Őrségi Nemzeti Park védett területe, de jelentős az érintettség országos övezetek szempontjából. Alsószölnök teljes területét lefedi az országos ökológiai hálózat övezete, a tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület övezete, az országos jelentőségű tájképvédelmi terület övezete, jelentős a Natura 2000 érintettség és egyedi tájértékekben is bővelkedik. A teljes közigazgatási terület, kiemelten fontos érzékeny természeti terület övezetébe esik, és a felszíni vizek vízminőség védelmi területe is lefedi a település egészét.

Az erdők fokozottan védettek, ahogy a környéken az általános, az igazi természeti különlegesség a faluközponttól nyugatra eső fokozottan védett fűzláp és környező rétjei, az egykori műszaki zár és a Rába közé eső területen.

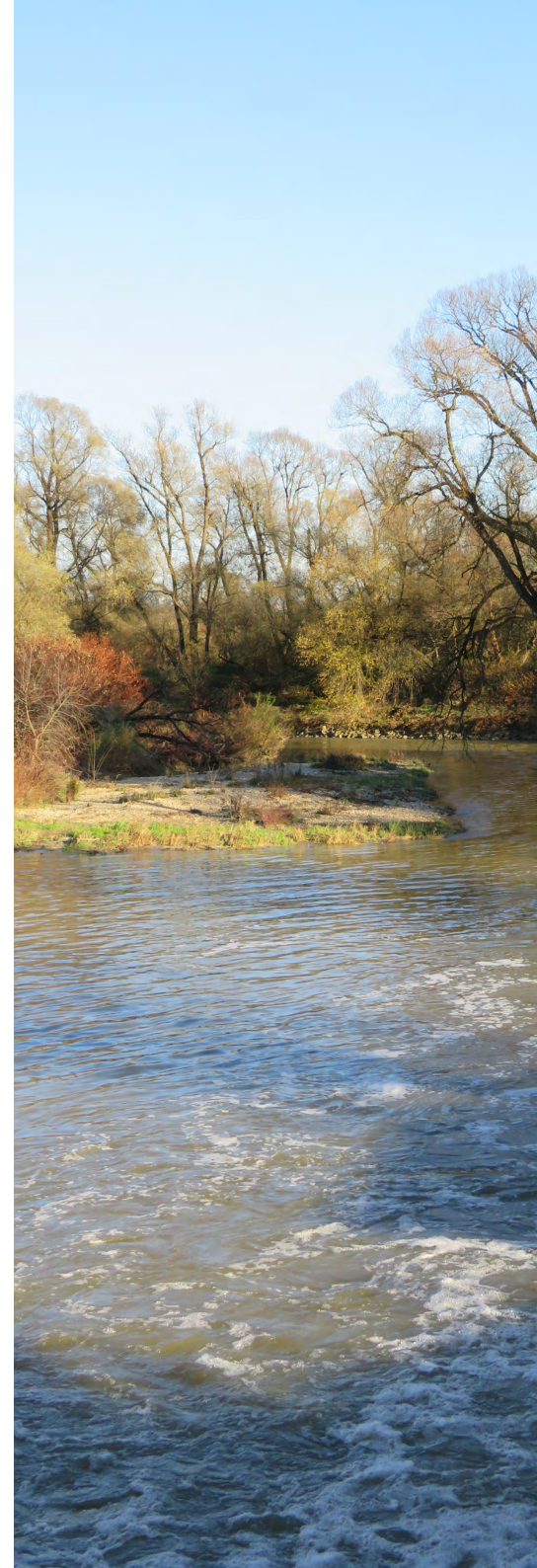
Az egész térség legjelentősebb táji eleme: a Rába.

Hömpölygő ősfolyamból a mai ismert állapotába visszahúzódva alakította ki a táj természetes morfológiáját, a széles folyóvölgyet szegélyező kavicsos domboldalak lerakásával, amiket később a Rábába tartó patakok és egyéb felszíni vizek szabdaltak tovább.

Az egykori széles mederben – elkerülve az emberi kéz által szabályozott kialakítást – kanyarogva, medrét az évszázadok során erre-arra áthelyezve, holtágakat hátrahagyva maga után intenzív élőhelyet biztosít a gazdag növény- és állatvilág számára. Vize táplál és életet ad. Rendszeres áradásaival ugyanakkor továbbra is alakítja környezetét, feladatot, kihívást ad az itt élőknak. Folyamatosan tanít a természettel való együttélés szükségességére. A folyó maga is él, és mint ilyen a legnagyobb élő szervezete a környéknek.

Alsószőlőnőkön különleges gazdasági szerepe is volt a folyónak. Az egykoron itt állt malom és fűrészmalom nyüzsgő kereskedelmi életet hozott a falunak, Szentgotthárd mellett itt tudott kialakulni polgárosodott iparos és szolgáltató réteg a közösségen belül, aminek több épület is emléket állít a falu központjában.

Az egykori gátra ma is működő erőmű települt. A gát feletti nyugodt vízü mederszakasz, és az alatta kialakult izgalmasabb pedig régóta lát el jóléti, szórakozást, kikapcsolódást nyújtó funkciókat. Összekapcsolódva a vízparti természeti környezettel pedig mind a település és a környék lakói, mind a turistaként érkezők számára teszi még vonzóbbá a helyet.

ÉPÜLETEGYÜTTESEK, LAKÓHÁZAK
POLGÁRI ÉPÜLETEK, HAGYOMÁNYOS KERÍTETT HÁZAK, PAJTÁK

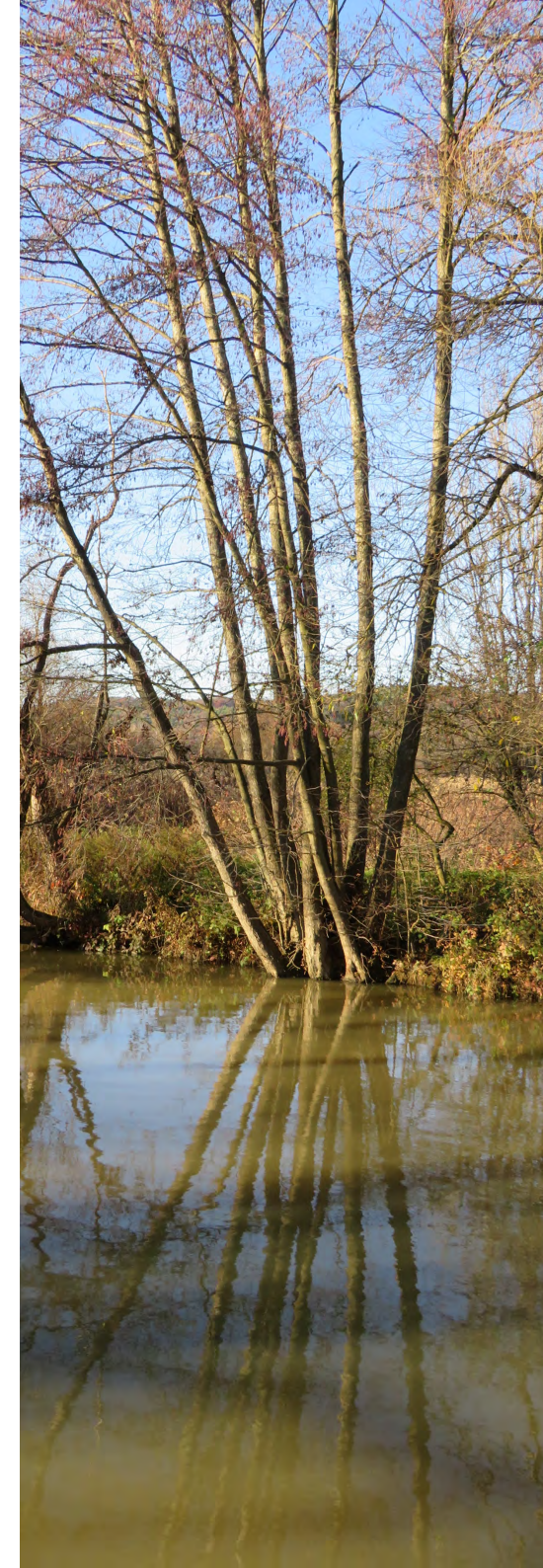

EMBER ÉS TERMÉSZET

ÉPÍTETT- ÉS TÁJ KÖRNYEZET ÉLŐ KAPCSOLATA
RÉTEK, LEGELŐK, KASZÁLÓK, KASZÁLÓ GYÜMÖLCSÖSÖK
GYÜMÖLCSFÁK, LUGASOK, VIZEK

TELEPÜLÉSKARAKTER 4

ELŐTTE, MÖGÖTTE, MELLETTE, KERESZTÜL ÁT

A szórványtelepülések mellett a tág térségben jellemző falusias beépítés a házcsoportos elrendezés, amelynek egy egészen különleges formája jött létre Alsószölnök, Szakonyfalu és Rábatótfalu esetében.

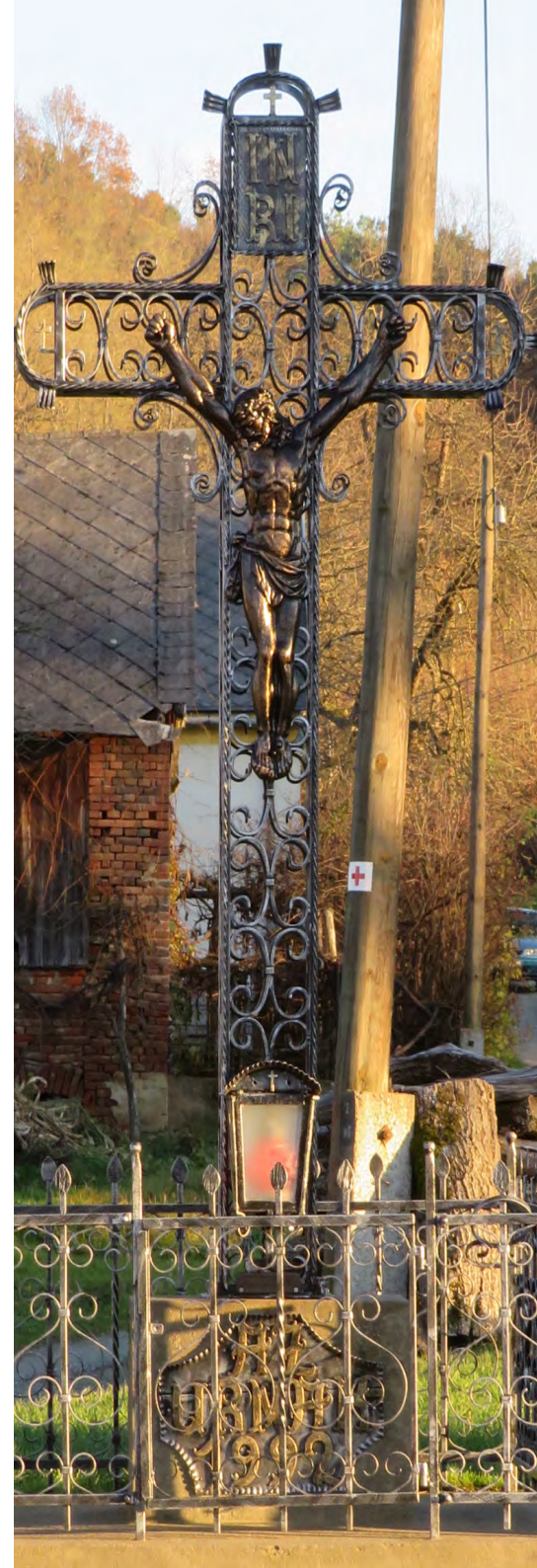
A szórványtelepülés-szerkezetre jellemző domboldali elszórta elhelyezkedés a völgyi utaktól távolabb oly módon sűrűsödött be, hogy a hátrébb álló házakhoz vezető utak, nyomvonalak mentén újabb és újabb házak épültek egyre közelebb a völgyben haladó úthoz. Ennek korabeli állapota általában egy-egy család különböző generációinak épületeit jelentette.

Az ily módon egymásba érő, összefonódó udvarok esetében sok esetben az udvarokon átjárva lehetett megközelíteni a hátsó épületcsoportokat. Egy kerítések nélküli világban mindez nem okozott problémát. A huszadik század második felében aztán a sok szempontból hátrányt jelentő határsávi élet, és az, hogy az egyes településeken nagy számban voltak jelen a határőrség katonái olyan közbiztonságot eredményezett, hogy a magántulajdon zárttságot biztosító védelme továbbra sem jelentkezett igényként. Bármennyire nehezen húzható rá az országos építésügyi előírásoknak megfelelő sablon - vagy akár a közmű-védőtávolságok matematikájából adódó szabályozási szélességek - ebben a térségben az itt élőknek ez a mai napig így természetes. Kerítések, ha vannak, a telek egy részét kerítik csak. Mindemellett az utak vége felé lazul a települési szövet és a megjelennek szórvány jelleggel elhelyezhető házak is.

Természetesen a szilárd burkolatú út és a közművek közelsége Alsószölnökon is egy sűrűbb útmenti, utcásnak is nevezhető beépítést is eredményezett, a települési mag zártága mellett mindez nem indokoltja, hogy a faluban különböző településkaraktereket különböztessünk meg.

Számos példa van már rá a világban, hogy települési szinten alkalmazzák az arculattervezést, és egységes arculati elemekkel hangolják össze az információs felületeket.

Amit mindehhez hozzá lehetne tenni, hogy tekintettel arra, hogy számos kistelepülés egymáshoz ilyen közeli távolságban, és ennyire szorosan összekötődő múlttal és jelenlél létezik, az egységes arculati elemeket érdemes kiterjeszteni akár kistérségi szintre is. Ha mindezt egy kidolgozott jelrendszerrel együtt alkalmazzuk, elősegítjük a könnyed tájékozódást az információk tengerében.

Figyelembe véve a környék ipari adottságait, illetve kültéren használt felületekkel szemben támasztott alapvető időtállósági igényt, az egységes kialakítása törekedve különböző kovácsolt jellegű vagy lakatos szerkezeteknek célszerű előtérbe kerülniük. A számos fából készült különböző hordozófelületnek nagy divatja volt a közelmúltban, és nem állták ki az időjárás a viszontagságait. Ugyanúgy elmondható, hogy sok és sokféle idejétmúlt, kintfelejtett, előregedett, megrongálódott hirdetőfelület rontja a településképet, melyek felszámolásáról vagy karbantartásáról eredeti elhelyezőjük nem gondoskodott. Mindez egy hosszú távú, átgondolt folyamattal megvalósítható, és idővel valamennyi felület lecserélődik egy kívánt kép elérése érdekében.

INFORMÁCIÓS FELÜLETEK 6

Az információ hordozó felületek megjelenésével új közlési forma nyert teret magának a világban. Virágkorát a huszadik században érte el, amikor egyre harsányabb, nagyobb, impulzívabb felületeket próbáltak létrehozni, ezáltal közelebb kerülve az emberekhez, egyre több és direktebb üzeneteket igyekeztek eljuttatni nekik. Az információk tartalmától és célcsoportjától függően aztán a felületek differenciálódni kezdtek, idővel eljuttatva minket a mai állapotokig, amikor az egyes különböző felületek sokfélesége és mennyisége inkább zavaró, mint impozáns.

A huszonegyedik század embere aztán újabb kihívás elé állítja a szemünk elé színes direkt üzeneteket kreáló szakembereket.

A mai információknak rövidnek, tömörnek, piktogram-szerűnek kell lennie, mert az idő amit a szemrevételezésükre fordítunk már csak pillanatokat jelent. Ezáltal minden egyes információ továbbra is tolakodva, egymást túlharsogva tölti ki perifériánk minden terét.

Ha hagyjuk.

Az első és legszembetűnőbb feladat, hogy valahogyan rendszert kell szabni a felületek rengetegének, szelektálni, helyüket és elhelyezésüket meghatározni és szabályos keretek közé szorítani. Mindezt elsősorban azért, hogy a kialakult kaotikus képet, az oszlop- és táblaerdőt, a száz meg százféle hordozófelületet egységesítve harmonikusabb látványt érjünk el.

Meg kell különböztetni a hordozófelületek információtartalmát, aszerint, hogy közérdekű, útbaigazító, vállalkozást hirdető, vagy cserélhető reklám- és hirdetéshordozó-e, illetve hogy a település mely részén helyezkedik el.

Figyelembe kell venni, hogy a digitális kijelzős, esetleg aktív illetve interaktív felületek újabb lehetőséget hordoznak az információ átadás területén. Hasznosításuk mind a reklám, mind a közérdekű hirdetések területén nagy felületeken könnyen elképzelhető kisvárosi környezetben is, de a gyalogos közlekedő szintjén a kezelőfelülettel is rendelkező információs berendezések is kapcsolódhatnak mind a településképi, mind egy digitális faluképi rendszerhez.

Bár egy kistelepülésen első nekifutásra nehezen értelmezhető mondjuk a hirdetőfelületek, reklámelhelyezések rendszerbe foglalása, azonban, ha kiterjesztjük valamennyi információhordozó felületre a közúti táblákon kívül, akkor egy olyan kép tárulhat elénk, amikor minden a maga megszokott helyén és formájában, elérhető, közérthető módon jelenik meg az egész településen.

A legkívánatosabb elérendő cél tehát az információs felületek kapcsán az egységes és harmónikus megjelenés.

A településkép alakítására vonatkozó ajánlások tekintetében a korábban megismert szórványtelepülés-karakter, amely megőrzése kapcsán fontos megfogalmazni, hogyan célszerű a jövőben egy-egy épületet és környezetét tervezni.

A falu területét elfoglaló itt-ott szórvány, főleg házcsoportos falusias területek leendő épületei és átalakításai esetünkben egy nagy gondolati egységet képeznek.

Mindezt kiegészítik a közterületek alakítására és használatára vonatkozó ajánlások, illetve a település zöldfelületeire és zöldterületeire és ehhez szorosan kapcsolódva a vizes élőhelyek, vízpartok természetközeli hasznosítására megfogalmazott célkitűzések.

Még azt is figyelembe véve, hogy a környező településeken utcásodott területeken a maguk korának megfelelő országos előírások, típustervek szerint épült épületeket találunk, ajánlást sem ezekhez, sem pedig a mai divatok szerinti építkezésekhez nem fogalmazhatunk egy ennyire különleges környezetben. Függetlenül a megállapított karakterektől az ajánlások foglalkoznak az:

- épületek telepítésével - a telekre és a terepre illesztés sajátosságaival,
- a telek és udvarhasználattal
- az egyes épületek arányrendszerével
- az egyes épületek anyag-, és színhasználatával

Alsószölnök tekintetében kiemelendő, hogy míg Magyarországon más tájain teljesen helytállóak azok a típusú törekvések, hogy az utcákat és házakat szabályos rendbe sorolva egységes ritmusú utcakepek alakításával érjünk el harmónikus településképet, addig környékünkön történelmi leképeződései pont a látszólag szabálytalan elrendeződéseknek vannak, így a máshol használt klisék itt nem használhatóak.

Az épületegyüttesek egymáshoz való viszonya, az egymás mögött, mellett, szűk közökben feltárló újabb és újabb épületek, az átlátások, áthallások olyan egyedi rendet hoztak létre, amely az emberi együttélés, a közösséghez tartozás sok évszázados természetes normájához igazodik. Nyitottságot fejez ki, alkalmazkodást és bizalmat, ami településképi szinten is megjelenik.

Ennek az elvnek a megőrzése az alapvető feladat.

Általánosan elmondható, hogy az épületek telken való elhelyezésének más típusú leképeződése volt fontos, mint sorokba rendeződni.

A hagyományos telepítések többnyire a hajlított (L-alakú), vagy U alakú alaprajzi formát követve jöttek létre, oly módon, hogy az udvar déli, délkeleti, délnyugati tájolású legyen, az épület nagyobb tömege pedig védje azt az uralkodó északi, északnyugati szelektől. Igaz volt ez még akkor is, ha egy északi lejtőn ezáltal a domboldalra nézett a ház, vagy éppenséggel ily módon teljesen hátat fordított az útnak.

Ezzel mintegy elébe mentek a modern mérnöki tudományoknak, és a maguk módján értelmezett energetikai jellemzők, passzív megújuló energiahasznosítás elvét követve hoztak létre élettereket.

A természetes tereplejtések adta adottságokat kihasználták, az épületek magasabb belmagasságot igénylő terei, vagy ahol több használati szint jött létre, alacsonyabban fekvő terepszintekre kerültek, míg az épületek gerincvonala vízszintesen haladt, az épülettömegek lépcsőzése itt kevésbé volt jellemző.

Az országos építésügyi szabályozások nehezen húzhatóak rá erre a kialakult szerkezetre, ennek ellenére törekedi kell a megőrzésére.

Épületet a telken úgy kell elhelyezni:

- hogy az lehetőleg az általa határolt udvarrészt észak, északnyugat felől védve ölelje körbe, - törekedni kell az oldalhatáron álló beépítési mód alkalmazására, de kötelező oldalhatár kijelölése nélkül, megőrizve a térbeli rendetlenséget, de szomszédtól való telepítési távolságok megtartásával

- a telken kialakuló burkolt felületek erre a védett területre essenek koncentráltan - a körülfalt, kerített udvar hagyományai ma is minden praktikus igényt kielégítenek, a megváltozott életmódot is jól szolgálja

- a telken fennmaradó zöldfelületek a lehető legnagyobb összefüggő területet alkossák, ne szabdaltan az épület körül jelentkezzenek - lombhullató növényzettel hozzájárulhatunk a passzív napenergia-hasznosításhoz, nyáron árnyékot ad, télen beengedi a napfényt

- lejtős terepen a természetes terepadottságok teljeskörű tiszteletben tartása szükséges - amennyiben valaki domboldalon szeretne élni, képesnek kell lenni ennek megfelelő épület elhelyezni, nem a terep rendezésével hozzáalakítani a természetet egy elhibázott koncepcióhoz.

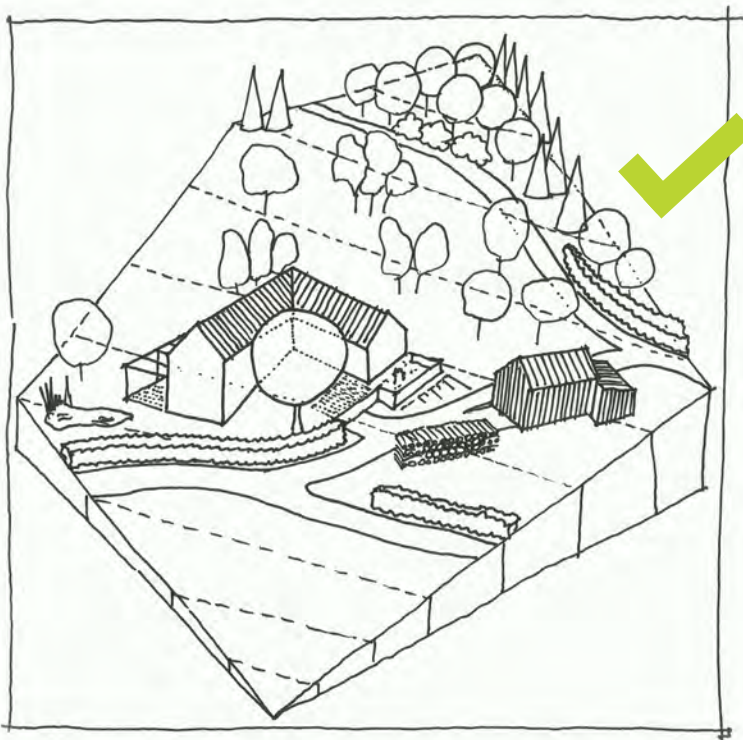
javasolt kedvező kialakítás

- az épület természetes védelmet nyújt
- a zárt udvarrész dél felé nyitott
- a lehető legkevesebb burkolt felület
- nagy összefüggő zöldfelületek maradnak fenn
- a természetes terepviszonyokhoz illeszkedik

nem ajánlott megoldások

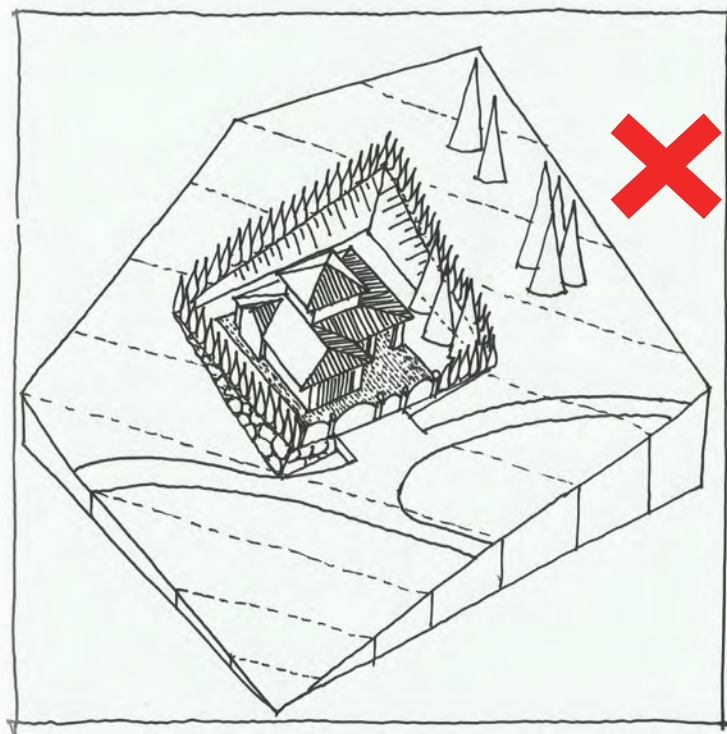
- az épület a telek közepén áll
- körkörös kis udvarszakaszokhoz csatlakozik
- nagy burkolt felületek a bejáratnál és a ház körül
- a zöldfelületek használati értéke csekély
- a természetes terepviszonyok durva és indokolatlan megváltoztatásával teszi alkalmassá a területet

javasolt kedvező kialakítás

- az épület tömege egyszerű, kompakt
- a szerkezeti fesztávok megfelelnek a hagyományosnak
- csatlakozó épületrészek alacsonyhajlású vagy lapostetős kialakításúak, nem növelik indokolatlanul a főtömeget
- a melléképületek önállóan is elhelyezkedhetnek

nem ajánlott megoldások

- az épület túl széles, terjedős
- a tömegek túl összetettek, a tetőidomok túl bonyolultak
- a 15-35 fok közötti tetőhajlásszög idegen a hagyományoktól
- a főépülettel egybeépített mellékterek tovább növelik az épület terjedősségét

Országsszerte elmondható, hogy a helyi népi építészetet mindig egészen egyszerű feltételek formálták olyanná, amiből aztán leképezhattuk különféle tudományosan ráaggatott jellemzők egész halmazát.

Az egyes területeken használt építés-technológiák, épületszerkezetek, az ezekből létrejövő szerkezeti fesztávok, épületegyüttes tömegek, tömegek bontása, épületek esetleges szintszámai mind-mind abból alakultak ki, hogy alkotójuk helyben, lakókörnyezetében milyen építőanyagokhoz és technikai tudáshoz fért hozzá, és ezt miként bírta egyéni igényeihez igazítani. Egy korabeli, főként mezőgazdasági termelésen, önálló gazdálkodáson alapuló társadalomban ez egyes egyének, családok igényei és lehetőségei alig különböztek egymástól és a fenti jellemzők egységes, közel azonos jellemzőjű épületekből álló településképeket eredményeztek.

Az épületek szélessége, magassága, hossza, tömegformálása, alaprajzi elrendezése tehát a lehetőségekhez mérten alakult ki, és alakított ki egy jellemző arányrendszert, amely aztán általánosan elterjedté válva és fennmaradva napjainkig hozzájárul a településképhez.

Térségünkben a szerkezeti fesztávok illeszkednek az országban általános 4m és 6m közötti méretrendbe, ezáltal a keskeny tömegek váltak jellemzővé. Az épületek ritkán nyúltak hosszúra, 2-3 helyiség után szögben törve L, U, régebben teljesen körbezárt négyszög formában helyezkedtek el. Az épületek magassága a lakó részek esetében 3,-3,5m-es ereszmagassággal egy pajta esetében akár 4,5-5m-es ereszmagassággal is bírt, főleg a lejtő felőli oldalon, és bizony előfordultak kétszintes épületrészek is a tájban. Összességében tehát, tört vonalú, keskeny, tereptől függően változó magaságú épülettömegek a jellemzőek, magastetős kialakításban, hiszen a padlásteret kihasználása nagyban hozzájárult a gazdálkodáshoz. Szép számmal vannak jelen tapasztott melléktömegek, félnyereg tetőkkel eresz alatt csatlakozva, és az épületek melletti szőlőlugasok mintegy lapostetős toldalékként bontják a főtömeget.

Épületek arányrendszerét úgy célszerű megválasztani:

- a hagyományosan kialakult fesztávok megtartásával,
- többszintes épület esetén is keskeny fesztávot tartva,
- egyszerű, de akár többször tört magastetős főtömeeggel,
- alacsonyhajlású, vagy lapostetős melléktömegekkel,
- nem kizárólagosan, de jellemzően álló arányú ablakokkal
- melléképítményeket akár esetlegesen távolabb elhelyezve a térség építészeti hagyományaiból a telepítés és tömegformálás megszokott harmóniája domináljon.

Mind az 1980-as években indult törekvés, a *kritikai regionalizmus*, mind a manapság *rustális építészett*-ként elnevezett nemzetközi irány ugyanarra keresi a választ:

A modern építészet és a kulturális önazonosság találkozási pontjainak megtalálása.

Sikerrel.

Egyszerű leképezésekkel elérhetjük, hogy épített környezetünk egyszerre legyen korszerű és hagyománytisztelő egyben. A ház formájú ház lehet az első lépés...

Amennyiben sikerült az épület helyét és tömegét jól megválasztani, az udvaron fennmaradó területek jó felosztása is könnyen, praktikusán kapcsolhatóvá válik.

Míg egy építési telek közepén elhelyezett összetett tömegű épület nehezen kezelhető és rosszul kihasználható területeket hagy meg maga körül, addig egy egyszerű keskeny tömeg, valamely oldalhatár irányába eltolva lehetővé teszi, hogy nagyobb egybefüggő felületeink keletkezzenek.

Praktikusnak tűnik ugyan, de nem tesz jót a településképeknek a telekbejáratra direkt módon rányíló garázskapu és gyalogos főbejárat. A melléktereket a főépülettől függetlenül, vagy alárendelt épülettömegben valósítsuk meg. A nagy egybefüggő burkolt felületek szintén idegenül hatnak falusias környezetben, hőcsillapításuk is nehezekebb, mintha keskenyebb burkolt sávokat választanánk. Ügyeljünk a csapadékvizek megtartására, hogy lehetőleg saját területünkön elszikkadhassanak.

A történeti tájban a térségben a telekhatárra épített kerítés nem volt jellemző. Részint a követhetetlenül kanyargó telekhatárok miatt, részint hogy az udvar zárt egységét az épület által 2-3-4 oldalról körülzárt területen valószínűsítették meg. A nagyobb terület egységek lehatárolása lombhullató sövényekkel jellemző, az épülethez közvetlenül tartozó kis udvart lécs vagy drótfonatos áttört kerítéssel védték. A 20. században kialakult kerítésen ennek megfelelően nem tudtak egységes képet hozni az utcásodott területekre.

Az udvarhoz tartozó hagyományos növényzet általában gyümölcsfákból, szőlőlugasból, veteményeskertből és a lakóépülethez kerített előkertként csatlakozó virágoskertből állt. Az örökzöldek megjelenése a lakókörnyezetben a 20. század második felére tehető.

Az épület közvetlen környezetét úgy célszerű alakítani, hogy:

- a lehető legnagyobb egybefüggő zöldfelületek maradjanak
- a burkolt felületek sávszerűen jelenjenek meg
- lehetőleg lombhullató fákkal árnyékoljuk a lakóépületeket és a burkolt felületeket.
- kerítéssel az épület közvetlen környezetét védjük
- lehetőség szerint használjunk lombhullató sövényeket
- hozzunk létre átmeneti tereket az udvaron, legyen helye a megérkezésnek, és az udvar inkább a természeti környezethez tartozzon, mint az építetthez. Lakókörnyezetben parkfák és örökzöldek helyett válasszunk gyümölcsfákat, termő bokrokat, telepítsünk egybefüggő virágzó foltokat.

javasolt kedvező kialakítás

- a szabad zöldfelületeken gyümölcsfák állnak
- csak a privát udvarrész van fizikailag kerítve
- a nagyobb területeket lobhullató sövény-sávok választják el egymástól
- lehetőség van differenciált udvarhasználatra

nem ajánlott megoldások

- túl nagy összefüggő burkolt felületek
- túl kicsi, sávyszerű zöldfelületek
- az örökzöld sövények túlzott optikai zárást adnak
- a telekszélek direkt kijelölése kellemetlenül hat a tájban
- az épület és udvara így nem válik a tájkép szerves részévé

Kevés olyan hely van Magyarország területén, ahol kijelenthetjük, hogy egyértelmű hagyománya volt a gerendaház építésnek is. A történelmi Őrség területén csakúgy, mint a szlovén Rába-vidéken évszázadokon át mindennapos dolog volt, majd a 19. század második felétől vált elsődleges építőanyaggá az égetett téglá.

A térség klímatis viszonyai, az általában magas relatív páratartalom, a magas éves csapadékmennyiség a kevés napsütéses órással karöltve az épületek külső felületképzésénél hamar meghatározóvá tette a vakolt felületeket.

Kevés kivételtől eltekintve a téglafelületek is felületi zárast kaptak, csakúgy, mint korábban a fafelületek jelentős része. A teljes képhez hozzátartozik ugyan, hogy pont ennek a klímának köszönhetően a fafelületek egyedien konzerválódnak és a térségre jellemző barnásfekete színt öltenek magukra. A természetes kövek jelenléte - függetlenül az Alpok szélső hegyeinek közelségétől - nem alakult ki.

Az épületek héjalásánál Gróf Batthány Alojz tűzmegeelőzési rendeletének köszönhetően már a 19. században kötelezően a cserép alkalmazása terjedt el. Leginkább jellemző az egyenes vágású téglány cserép a környéken. A szokásos összkép tehát vakolt felületek, megjelenő faszerkezetek és faburkolatok és cserépfedés kombinációjából áll össze. A vakolt felületek színezése kapcsán elsődlegesen a mész alkalmazása volt szokás a nemesvakolatok megjelenése előtt, fehérén illetve a színezett mészfestékek formájában túlnyomórészt világos tört színek domináltak.

Ha a térségre jellemző homlokzati anyag és színhasználatot alkalmazunk és harmonikus megjelenésre törekszünk, akkor:

- a homlokzatok vakoltak, megjelennek védett fafelületek esetleg a nyerstégla felületek tömör téglából
 - kerámia cserépfedést használunk, síklemmezel kombinálva
 - egy épületen háromnál több anyagot vagy színt nem használunk, a színezésben:
 - mindig a sötétebb színek kerülnek lejjebb, az épületen felfelé világosova, több szín alkalmazása esetén az egyik legalább 85%-ban legyen jelen az épületen
 - az épületek színválasztásánál a közvetlen épített környezetnek megfelelően válasszunk
- Figyelemre méltó, hogy esetünkben nem a hófehérre meszelt világ a megszokott, hanem élénk, telített oxid színek is megjelennek.
- ne használjunk a tájegységre nem jellemző kőburkolatokat

Közterületek alakítása

Falusi köztereknek, burkolt felületeknek nincs történelmi-
leg kialakult hagyománya. A sármentesítés első időszakaiban
megjelentek a beton, illetve aszfalt felületek a középületek kör-
nyékén. Az utóbbi időben számos út kapott kavicsolt felületet,
tömötített zúzottkő sávokat. A jövő feladata lesz a szüksége-
sen felül az átgondolt és egységes közterületi állapotok eléré-
se. A burkolt felületek, közlekedési területek, utcák, terek ki-
alakításánál fontos lesz a klímadottságok figyelembe vétele,
különös tekintettel a vízelvezetés, illetve a helyben szikkasztás
megoldására. A burkolatok tervezésénél a kísérő gyepe-
lületek és többszintes növényzet egyidejű tervezése, a közte-
rület-fenntartás szervezése a stratégia része kell, hogy legyen,
hogy valóban minőségi közterületalakításról beszélhessünk. A
burkolatok anyagának, minőségének, fajtájának, típusának ki-
választása - kapcsolódóan az utcabútorok, egyéb köztéri ele-
mek összehangolásához- koncepcióként végiggondolva a
településcsoport arculatervezésének része kell, hogy legyen.
Ha a visszatérő burkolati elemek fő funkciójuk kielégítésén túl
vizuális kapcsolatot is teremtenek, nagyban hozzájárulnak egy
jellemző településképhez.

Egy ennyire természetközeli településen nehezen értelmez-
hető a közterületi növényzetek, parkok fogalma. Meddig tart
a természeti terület és hol kezdődik a tervezett zöldfelület-
kérdéshetjük, joggal. Egy-egy központi teresedés esetében
azonban elkerülhetetlen gondozott közterületi zöldfelületről
beszélni, de például az erdősávokon átvezetett utak esetében
már indokolatlannak tűnnek a fasorok.

Parkfák kiválasztásánál: a nemesített kerészeti példányok
mellett célszerű gyümölcsfákból a régi tájfajták használata, il-
letve a természetes erdőalkotóink közül elsősorban a tölgyek,
illetve a helyi parkosítási hagyományokhoz illeszkedve kőrisek
vagy gyertyán ültetése. Szoliterként is javasolt nagyra növő
alma, körte fajok, szelídgesztenye illetve tölgyfélék telepítése.

Épített környezet mentén kerülendő a magas, zárt fájú örök-
zöldek használata, fenyő- és tuja-félék alkalmazása, mivel ked-
vezőtlen hatással vannak az aljnövényzetre, és túlzott optikai
zárást adnak. A meglévő túlnyomórészt a hetvenes, nyolcvan-
as években megjelenő divatként ültetett, mára túlnőtt udvari
lucokat és ezüsfenyőket előbb lombos fákra kell cserélni.

Közterületek alakítása

AJÁNLÁSOK 7

A háromszintes növényzet meglétére minden esetben töre-
kedni kell. Sövények közterületi alkalmazása indokolt, utakat
kísérő kanyargása régóta a tájkép természetes velejárója a
környéken. Itt is ajánlatos a tájban jellemző lombhullató sövé-
nyek alkalmazása, elsősorban 1-1,5m magasan nyírt enyhén
ívelt gyertyán sávokkal.

Közterületi élő virágágyak esetén éven át díszítő eltérő vi-
rágzási idejű kertészeti fajok társításával, inkább intenzív zárt
foltokban díszíthetünk, mint laza láncú sávokban.

Vizes élőhelyek, vízpartok, mélyfekvésű, lefolyástalan völ-
gyi területek a település zöldfelületi rendszerének meglévő,
kihasználható elemei. Növénytársulásaihoz a környék erdőal-
kotóinak vízközelbeli növényfajaiból célszerű válogatni. Kelleme-
sen gazdagítani a településképet égerligetek, fűzcsoportok, de
akár lombos keményfák megjelenése a gondozott környezet-
ben is. A patakvízi területek környezete lehetőséget adhat az
emberi jelenlétre. A vízparti területek gondos karbantartásával
tovább gazdagíthatjuk a település természeti adottságainak
széles tárházát.

Esetünkben törekedni kell arra, hogy az alakított, fenntartott
közterületek képe a inkább a természetközeli állapothoz köze-
lítsen, mintsem városi parkokhoz, de burkolatainak a 21. szá-
zadi állapotokat kell tükröznie.

Melyek a fejlődés lehetőségei egy olyan időszakban, amikor a falvak lakóinak életmódja elszakad a több évszázadon át megszokottól?

A lakosság igényei változtak. A települési táj mindennapos fenntartása magától érthetődő volt. Mára megoldandó feladat. A megváltozott életmód és életkörülmények új kihívások elé állítják a települést. Ezek már a 21. század kihívásai.

Ha a település adottságai közül az erősségeire akarunk összpontosítani, akkor a legelső a gazdag természeti környezet közelsége. Megőrizve azt, az épített környezetbe is tudatosan integrálva nem csak magasabb lakóminőséget, hanem valódi életttereket hozhatunk létre, továbbadva a táji örökséget az utánunk következő generációknak. Megőrizve az egykor ebbe festőien beleillesztett épületeket, környezetüket, kapcsolataikat egy célravezető módja mindennek.

Érzékeny, kétélű dolog ez. Ki fogja megtenni, és miért?

Amíg egyik oldalon rendeletileg előírjuk valaminek a változásmentes fenntartását, a másik oldalon felvállaljuk, hogy lehet, hogy pont a túlzott korlátozás vezet a teljes és visszavonhatatlan megsemmisüléshez. A település korosabb épületállománya, ide értve nagy számú korábban védett épületet az elmúlt tíz évben nagy állagromláson esett át. Sok áll üresen, lakatlanul. Az új építése sok esetben vonzóbb, mint a régi kényszerű megmentése.

A leghatékonyabb értékmegőrzés az önkéntes, személyes és közösségi szándék!

A közösségnek magától kell akarnia. Amit a faluban látok, az ennek a közösségnek a lenyomata. Egy település képe, a település arculata az ott élő közösség arculata. A közösség arculatának formálása pedig nem csupán egy szűk csoport feladata. Ami a települési tájban, az alakuló városképben megjelenik, épp ezért mindenkié. Objektív felelőssége van benne minden ott élőnek.

A falu él.

...és időben és térben változik. Nap mint nap alakítják a benne élő emberek. Hogy holnap milyen lesz, az az egyes egyéntől és a közösségtől egyaránt függ. Ha e könyv hatására a település arculata és élhető közege a közösség egyre több tagjának fontossá válik, akkor a falu és a falusi közösséget alkotók minden tagja nagy eredményt ért el egy folyamat első lépéseként.

A változás állandóságát nem lehet kőbe vésni. Az arculati kézikönyv csak egy pillanatkép.

FELHASZNÁLT IRODALOM:

-Alsószölnök - Dolnji Senik - Untrzemming
Maria kozar, Szlovén Kisebbségi Önkormányzat, Alsószölnök
-Pável Ágoston válogatott tanulmányai és cikkei,
szerk.: Dr Simonné Pável Judit és Rózsa Béla
Szombathely 1976, Vas Megye Tanácsa
Végrehajtó Bizottságának kiadása
-Őrség, Vendvidék, Felső-Rába-völgy
Beluszký Pál Budapest-Pécs 2005, Dialóg Campus Kiadó
-Magyarország Kincsestára, Szentgotthárd és a Rába-vidék
(Szombathely, 2011 Szülőföld Könyvkiadó
-Az Őrségi Nemzeti Park
Szerk.: Bartha Dénes
Szombathely, 2016 Szülőföld Könyvkiadó
-Magyarországi Szlovének - Körtánc füzetek 1998
Kozár Mária, Mukics Ferenc
<http://www.alsoszolnok.hu/>
<http://www.fentrol.hu/hu/>
<http://www.mapire.hu/>
<https://www.vasteir.hu/>

ELFIOGADTA A:

IMPRESSZUM:

65/2017. (XII.13.) képviselő-testületi határozat

Írta és rajzolta: Kiss Gábor
Fotók: Sebrek Zsuzsanna és Kiss Gábor

Alsószölnök, 2017.